

נא לא להוציא מביהכ"נ עד יום ב'
ואם בדעת הגבאים לגונוזו במוצ"ש,
ניתן לקחת במוצ"ש.

דברי היהי'ם

דרשות ומאמרים
מלאים וגדושים בדבקות ואהבת ה'
מלווים בסיפורים מלהיבי הנפש
על סדר

דברים

◆ לא להתגרות באומות ◆

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי
יוסף חיים ב"ר דניאל זצ"ל אליהו

הוקדש לרפואת
מיכל בת דינה גבסי הי"ו
רפואה שלימה במהרה
בתוך שאר חולי עמו ישראל אמן

כל הזכויות שמורות

למחבר

לפרטים

054-8428679

לקבלת החוברת ניתן לשלוח
בקשה לכתובת המייל:

D0548428679@gmail.com

וכן ניתן להוריד דרך אתר דרשו
תחת השם "גליון דברי חיים"

דברים

לא להתגרות באומות

וּנְפֹן וּנְסַע הַמִּדְבָּרָה דָּרַךְ יָם סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יי' אֵלַי וְנָסַב אֶת הַר שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: וַיֹּאמֶר יי' אֵלַי לֵאמֹר: רַב לָכֶם סֵב אֶת הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צַפְנָה: וְאֵת הַעַם צוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אַחֵיכֶם בְּנֵי עֲשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשְׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: אַל תִּתְּגְרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֶן לָכֶם מְאַרְצָם עַד מִדְּרָךְ כַּף רֶגֶל כִּי יִרְשֶׁה לְעֲשׂוּ נִתְּתִי אֶת הַר שְׁעִיר: (דברים ב א-ה)

לא להתגרות באומות

איתא במדרש (דברים רבה יט. ילקוט שמעוני רמז תת"ו) "רב לְכֶם סֵב אֶת הַהָר פָּנּוּ לָכֶם צַפְנָה". מהו פָּנּוּ לָכֶם צַפְנָה? אָמַר רַבִּי תָּיָא אָמַר לְהֵם, אִם רְאִיתֶם אוֹתוֹ שֶׁמִּבְקֵשׁ לְהִתְגָּרוֹת בְּכֶם, אַל תַּעֲמִדוּ כְּנִגְדּוֹ, אֲלֵא הִצְפִּינוּ עֲצַמְכֶם מִמָּנּוּ עַד שִׁיעֵבַר עוֹלָמוֹ, הוּי פָּנּוּ לָכֶם צַפְנָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלוֹם, אָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אָבִיו מְבָרְכוֹ (בראשית כז, מ): וְעַל תַּרְבֵּךְ תַּחֲיֶה, וְאַתָּה מְסַפִּים עִמּוֹ!!! וְאָמַר לָנוּ הִצְפִּינוּ עֲצַמְכֶם מִפָּנָיו, וְלִהְיֶכֶן נִבְרָחָ? אָמַר לְהֵן, אִם רְאִיתֶם שֶׁמִּזְדוּג לָכֶם בְּרַחוּ לַתּוֹרָה, וְאִין צַפְנָה אֲלֵא תוֹרָה, שְׁנֵאמַר (משלי ב, ז): יִצְפֹּן לְיִשְׂרָאֵל תּוֹשִׁיָה.

אומר החפץ חיים (חפץ חיים על התורה) התורה מלמדת אותנו, שלא לעמוד נגד האומות אפילו בשעה שמתגרות בנו, עלינו ללכת בעקבות אבינו יעקב במלחמתו עם עשו אחיו, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בתחילת פרשת וישלח (בראשית לב ד) וז"ל: שיש בזה רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו, יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו, לתפלה, ולדורון, ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהנצל. עכ"ל.

והנה כל זמן שהלכנו בדרך הכבושה הזאת, הצילנו הקב"ה מידם, ומאז הודחנו מדרכנו, וחדשים מקרוב באו, והנהיגו מנהגים חדשים, עזבו נשק אבינו, ואחוז בכלי קרב של שונאינו, הלכנו הלוך וחסור ומצאונו רעות רבות וצרות ירחם ה' על עמנו, וישיב שופטינו כבראשונה.

ובפרשת שמיני כתב החפץ חיים, ודומה לזה מפורש ברמב"ן פ' אחרי עה"פ "וְגֹרֵל אֶחָד לְעֹזָאֵל" (ויקרא טז ח) וז"ל: ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול, לפי' היו נותנין לו לסמא"ל שוחד ביום הכפורים, שלא לבטל את קרבנם, שנאמר: "גֹּרֵל אֶחָד לְיִי וְגֹרֵל אֶחָד לְעֹזָאֵל" גורלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר החטאת, וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר: (שם כב) "וְנִשָּׂא הַשְּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵם אֶל אֲרֶץ גְּזֵרָה" אבל צוה הקב"ה ביום הכפורים שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החורבן, והוא הראוי לו, מפני שהוא בעליו, ומאצילות כחו יבוא חורבן ושממון וכו'.

וחלקו מן האומות עשו, שהוא עם היורש החרב והמלחמות, ומן הבהמות השעירים והעזים וכו' ע"כ.

והמקור מבואר בתורה, שמטרת משלוח המנחה מיעקב לעשו היתה בשביל, "כִּי אָמַר אֶכְפְּרָה פָּנָיו בְּמִנְחָה הַהִלַּכְתָּ לְפָנָי וְאַחֲרַי כֵּן אֶרְאֶה פָּנָיו אוֹלֵי יֵשָׂא פָּנָי" וזוהי פרשת הגלות, שכך היתה קבלה בידי חז"ל כמבואר ברמב"ן (פ' וישלח פ' ל"ג פסוק מ"ו) שכשעה שהיו צריכים רבותינו ללכת לרומא בחצר מלכי אדום על עסקי הצבור, היו

מסתכלים בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו ע"כ ברמב"ן.

אומר החפץ חיים: והנה לו חכמו ישכילו זאת שתדלני זמננו, לבלי להתגרות באומות ולא ללחום במו, אלא ללמוד מקודם הפרשה הלזו פרשת הגלות ואח"כ ללכת בעקבות הזקן החכם, כי אז היו מצליחים כדרכם להטיב מצב הכבשה בין שבעים הזאבים, כמו שמכנים חז"ל מצב עמנו הדל בין האומות.

והביא שם רבי שמואל גריינמן זצ"ל במעשי למלך: והנסיון בתקופה האחרונה הראה, כי גדולי הדור העבר העבירו בהשתדלותם כל הגזרות הרעות, יש שנסעו בעצמם לעיר הבירה לשפוך שיח ורחשי לבם לפני ראשי הממשלות, ויש ששלחו שלוחים עם הוראות מתאימות לדת התורה, ומעת שהפכנו את הסדר ויצאנו למלחמה בחרבות וברמחים עשויים מניר, עם שונאינו ומנדינו המזוינים בחרבות ותותחים ואוירונים עשויים ברזל עשת, לא רק שהגזרות לא בטלו, אלא שהחיה הטורפת פערה פיה לבלי חוק ומשפט, ומצב עמנו הדל הורע שבעתים.

וכעין זה כתב רבינו בחיי (בראשית פרק לב פסוק ח) ודע כי יש בפרשת הזאת באור למה שאירע ליעקב עם עשו אחיו, ורמז ג"כ לדורות למה שעתיד שיארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז דרכיו של יעקב, שהתקין עצמו לשלשה דברים: למלחמה, לתפלה, לדורון.

למלחמה, הוא שכתוב: "וַיַּחֲזֵק אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ", וכתוב: "וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֲשׂוֹ" (בראשית לח ח-ט). לתפלה, הוא שאמר: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם" וגו', "הַצִּילֵנִי נָא". (שם י יב) לדורון, הוא שכתוב: "וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֲשׂוֹ אָחִיו: עֲזִים מְאֹתִים וְתִישִׁים עֲשָׂרִים רְחֵלִים מְאֹתִים וְאֵילִים עֲשָׂרִים: גְּמָלִים מִיִּנְיֻקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפְרִים עֲשָׂרָה אֲתַנֹּת עֲשָׂרִים וְעִזִּים עֲשָׂרָה" (שם יד-ט).

וממנו ראה חזקיה המלך, וכן עשה שהתקין עצמו לג' דברים אלו כלפי סנחריב מלך אשור, דכתוב: "וַיִּתֵּן חֲזַקְיָה אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית י" וּבְאוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ:" (מלכים - ב יח, טו) וכתוב: "וַיִּתֵּן שָׂרֵי

מִלְחָמוֹת עַל הָעַם" (דברי הימים - ב לב, ו) וכתוב: "וַיִּתְפַּלֵּל חֲזָקִיָּהוּ לִפְנֵי יי'" (מלכים - ב יט, טו).

וכן אנחנו צריכים ללכת בדרכי האבות להתקין עצמנו להקביל פניהם במנחה ובלשון רכה, ובתפלה לפני ה' יתעלה, אבל במלחמה אי אפשר שנאמר: "הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּצַבָּאוֹת אוּ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם תְּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאֱהָבָה עַד שְׂתַחֲפֹץ" (שיר השירים ב, ז) השביעם שלא להתגרות מלחמה עם האומות.

הפסוק בשיר השירים (ב ז) "הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּצַבָּאוֹת אוּ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם תְּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאֱהָבָה עַד שְׂתַחֲפֹץ:"

והפסוק הנ"ל חוזר על עצמו בפרק ג פסוק ה "הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּצַבָּאוֹת אוּ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם תְּעִירוּ וְאִם תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאֱהָבָה עַד שְׂתַחֲפֹץ:"

ושוב חוזר על עצמו הפסוק בפעם השלישית בפרק ח פסוק ד. "הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם מֶה תְּעִירוּ וּמֶה תְּעוֹרְרוּ אֶת הָאֱהָבָה עַד שְׂתַחֲפֹץ:"

ועל כך אומרת הגמרא בכתובות (קיא.) אמר רבי יוסי ברבי חנינא, ג' שבועות הללו למה?

אחת, שלא יעלו ישראל בחומה. דהיינו שלא יעלו כל ישראל יחד בחזקה לארץ ישראל כל עוד אנו בגלות. כמבואר ביומא (ט:) אם עשיתם עצמכם כחומה, ועליתם כולכם וכו' ומבואר שחומה היינו עליית כולכם, ורבינו אליקים ביומא שם מפרש כחומה, כחומה שהאבנים נקשרות זו בזו, וזהו המובן של ביחד, היינו אלה שנשארו עם אלה שעלו.

רש"י מבאר שבועה "שלא יעלו בחומה" שלא יעלו בחומה יחד ביד חזקה ובפסקי ריא"ז (כתובות י) כתב אין להם לישראל לעלות יחד וביד חזקה כעין קיבוץ גליות שאין להם למהר הקץ עד שיחיש הבורא גאולתינו. ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם. ואחת, שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי.

ממשיכה הגמרא ואומרת "בצבאות או באילות השדה" – אמר רבי אלעזר, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו – אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה.

והנה על ג' שבועות הללו יש פולמוס גדול במפרשים ולא נאריך בזה, מכל מקום ממה שכתב רבינו בחיי שהשבועה שהשביע אותנו הקב"ה שלא להתגרות באומות, זו השבועה שלא ימרדו באומות.

רבי מאיר הלוי סולווייצקי דייק בשם אביו הגרי"ז זצ"ל כי בשתי הפסוקים הראשונים המזהירים על ג' השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל כתיב: "הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּצַבָּאוֹת אוּ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה" "אִם תִּעְרֹרוּ" וְאִם תִּעְוְרֹרוּ"

ובפרק ח' פסוק ד' כתוב "הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם" "מֵה תִעְרֹרוּ"

מדוע שינה שבתחילה כתב "אִם תִּעְרֹרוּ" ובפרק ח' כתיב "מֵה תִעְרֹרוּ"?

והסביר דקאי על שני מצבים בזמן הגלות, דשלמה המלך ע"ה צפה ברוח קדשו שיגיע מצב שאנשים מזרע ישראל ירצו לדחוק את הקץ, וייסדו ממשלה בזרוע בשר, קודם ביאת המשיח, ועל כן בתחילה הזהיר שאסור לעשות כן, ואמר בלשון "אִם תִּעְרֹרוּ".

ועל המצב שאחרי הקמת המדינה, שדחיקת הקץ וההתגרות באומות יהפכו כבר למציאות, אמר בלשון "מֵה תִעְרֹרוּ" דהיינו לאחר שראיתם שלא הועיל לכם דבר, מדוע אתם ממשיכים בדרככם הרעה להתגרות באומות, ולשפוך דם ישראל, כצבאות וכאילות השדה.

כותב הרמב"ם בסוף אגרת תימן וז"ל: ואתם, אחינו, ידוע לכם שהקב"ה הפילנו במהמרות עונותינו בתוך אומה זו, שהיא אומת ישמעאל, שרעתם חזקה עלינו, והם מתחכמים להרע ולמאוס אותנו כמו שגזר עלינו יתברך: "ואויבינו פלילים", ושלא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה, ולא אומה שהרעה בתכלית הרעה לדלדל אותנו ולהקטין אותנו ולמאוס אותנו כמוהם, שאפילו דוד המלך עליו השלום כשראה ברוח הקודש כל הצרות העתידות לישראל התחיל

לצעוק ולקונן בלשון האומה מרעת בני ישמעאל ואמר "אִיָּה לִי כִּי גִרְתִּי מִשָּׁךְ שָׁכַנְתִּי עִם אֶהְלֵי קָדֶר" (תהלים ק"כ ה') וראו איך זכר קדר משאר בני ישמעאל, לפי שהמשוגע הוא מבני קדר כמו שהוא מפורסם מיחוסו. וכו'.

ואנחנו בעודנו סובלים שעבודם וכזביהם ושקרותרם למעלה מיכולתנו שאין ביכולת האדם כח לסבול, ויהי כמו שאמר דוד עליו השלום "וְאֲנִי כִּחֲרַשׁ לֹא אֶשְׁמָע וּכְאֵלֶם לֹא יִפְתָּח פִּי: (תהלים ל"ח י"ד): וכמו שהוכיחנו רבותינו לשאת כזבי ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו, וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו (בראשית כה יד) "וּמִשְׁמַע וְדוֹמָה וּמִשָּׂא: – שמע דום ושא!

וכבר הסכמנו כולנו, גדולים וקטנים, לסבול שעבודם, שכן אמר ישעיהו עליו השלום "גֹּי נָתַתִּי לְמַכִּים וּלְחַיִּי לְמַרְטִים פָּנֵי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִפְּלִמּוֹת וְרָק: (ישעיה נ' ו'): ועם כל זה לא נוכל להנצל מרב רעתם ופחזותם בכל זמן, וכל זמן שאנו רודפים שלומם הם רודפים אחרינו בחרום ובמלחמה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום אֲנִי שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הַמָּה לְמִלְחָמָה: (תהלים ק"כ ז):

כל שכן אם נעורר עלינו ונקרא במלכות בדברים בטלים ושקר, הלא נסכן בנפשותינו ונבא לידי מיתה? וכו'.

ולפי שידע שלמה עליו השלום ברוח הקודש שהאומה הזאת בארך זמן גלותה תפצר להתנועע בלא עתה הראויה, ויאבדו בשביל זה, ויבואו עליהם צרות, והזהיר מלעשות זה, והשביע האומה על דרך משל ואמר "הִשְׁפַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּצַבָּאוֹת אוּ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם תִּעְרְוּ וְאִם תִּעוֹרְרוּ אֶת הָאֱהָבָה עַד שֶׁתַּחֲפֹץ: (שיר השירים ג' ה):

ואתם. אחינו, אהובינו, קבלו עליכם שבועתו ואל תעירו את האהבה עד שתחפץ, ובורא העולם במדת רחמים יזכור אותנו ואתכם לקבץ גליות נחלתו וחבלו, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ויוציאנו מגיא הצלמות אשר הושיבנו בו, ויסיר מחשך עינינו ומאפל לבנו, ויקים בימינו ובימיכם "הָעַם הַהֲלֹכִים בְּחֹשֶׁךְ רָאוּ אֹר וְגָדוֹל יִשְׁבִי בְּאֶרֶץ צְלִמּוֹת אוּר נָגַה עֲלֵיהֶם: (ישעיה ט' א'): ויחשיך באפו ובעברתו על כל הקמים עלינו, ויאיר מחשכינו כאשר הבטיחנו "כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה

אַרְץ וְעַרְפֵּל לְאֲמִים וְעַלְיָךְ יִזְרַח י"י וְכִבְדּוֹ עָלֶיךָ יֵרָאֶה:" (ישעיה ס' ב):
ע"כ.

השל"ה הק' (פרשת וישלח תורה אור) הביא את דברי הרמב"ן הנ"ל שענין פרשה זו לא לבד על יעקב יצא כי אם על יוצאי חלציו גם כן, כי מעשה אבות סימן לבנים, וכל מלחמות יעקב עם עשו רומז על העתיד, וכמו שנהג הוא לדורון לתפילה ולמלחמה, כן נוהגין אנחנו בדורינו לבני עשו, ואין כוחנו אלא בפינו להתפלל להשם יתברך בעת צרה.

ומוסיף השל"ה וכותב: ומלחמה להלחם עם האומות לא שייך לנו, אך ענין המלחמה עמהם, היא תוקף השתדלות שמחויבין השתדלנים מישראל להעזיז פניהם נגד מלך והשרים, ולהשתדל עבור ישראל בכל כחם, אף שמראים להם פנים זועפות ודוחים אותם, יחזרו וילכו. וזהו קיום ועמוד הגולה, כי הפרשה הזו הכל היא לדורות עד שיבא משיח צדקנו. וכו'.

*

כמו כן בפרשתינו (פרק ב פסוק ד) התורה אומרת "וְאֵת הָעָם צוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֶחֱיֶיכֶם בְּנֵי עֵשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:"

מבאר הבאר יוסף מה שאמר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:" יש לפרש על פי המציאות, שאם אחד מתיירא מהשני, אזי צריך השני להזהר ולהשמר מהראשון מאד, כי כל טצדקי ואופני הצלה יעשה המתפחד שלא יפול בידיו של השני, וכמו שמצינו בשאול המלך שהתיירא מדוד "וַיְהִי שְׂאוֹל עֹזֵן אֶת דָּוִד" (שמואל א' יח ט).

וכן מפרשים מה שנאמר בתהלים (ס"ד ב) "מִפֶּחַד אוֹיֵב תִּצַּר חַיִּי:" היינו מפני שהאויב מתפחד ממני, או יתאמץ האויב לעשות לי רע ככל האפשר, ותצור חיי ממנו.

וזהו מה שמרומז כאן במה שאמר "וַיִּירָאוּ מִכֶּם" היינו שבני עשו יהיו יראים מכם לכן "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:"

בספר האיש על החומה (חלק ב' עמוד 57) תולדות חייו של רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל מובא כי בימי שלטון התורכים פרסם, בן יהודה בעיתונו הצבי, בתאריך טו כסליו תרנ"ו מאמר מערכת תחת הכותרת, מצוות צריכות כוונה"

המאמר נכתב ע"י חותנו של בן יהודה, שלמה נפתלי הירץ יונאס, בעקבות המאמר הזה נאסר בן יהודה בתור העורך האחראי וחותנו הנ"ל.

במאמר הנ"ל העלה על נס את גבורת החשמונאים שהתמרדו נגד הכובש היווני ונצחוהו, באותו מאמר היו כמה התבטאויות שיכלו להתפרש כרמזים להתמרדות נגד השלטון התורכי, כגון לעשות גם אנו כמעשה יהודה המכבי אשר חרף נפשו... ויסך בחרבו על כבוד עמו וארצו... ונוזל בקרבנו דם הגבור הנערץ ההוא, לעמוד על נפשנו לאסוף חיל... ואז נברך שהחיינו...

כשהגיע תוכן המאמר לידיעת השלטונות התורכיים שהיו רגישים מאד לכל רמז של התמרדות, הוציאו פקודת מאסר נגד בן יהודה והאשימוהו בהסתה למרד.

הסערה שקמה בעקבות המאמר כמעט שהרסה את הישוב היהודי הקטן שנאבק נגד שלטון רקוב ועוין, האימפריה העותומנית המתפוררת רעדה מקול עלה נדף של גילויי עצמאות ושאיפות לאומיות,

[עד כדי כך, שבשנת תרס"ח בעת שתיכננו את שכונת שערי חסד, והוכנה תכנית של ארבעה גושי בתים ארוכים הסוגרים את השכונה כמבצר, סירב המושל התורכי לאשר את התכנית, מתוך הנימוק שזה דומה למחנה צבאי, והציונים עלולים להשתמש בשכונה הבנויה כמבצר סגור למטרת אימון צעירים במחתרת, להתמרד נגד השלטון]

ומשום כך חיפשו השלטונות כל מיני אמתלאות לעצור את זרמי העליה מרוסיה וארצות מזרח אירופה שגאו והלכו משנות המ"ם והלאה.

ואמנם בשנת תרמ"ד יצאה פקודה שאסור ליהודי מחו"ל לשהות בארץ יותר מל' יום.

[בעיתון המגיד ה' בסיון תרמ"ד כותב: הפקודה הרעה באה משרי המלוכה לירושלים, ונקראה בפומבי, כי מהיום והלאה נגזר על כל בני ישראל ואפילו מארצות תוגרמה [טורקיה] שלא להשתקע בארץ ישראל, ולא הותר לאיש ישראל רק לבא ולראות את הארץ ולהשתטח על קברות הקדושים ולשוב לארצו אחרי שלשים יום, ובבא איש יהודי לארץ הקדש עליו להביא ערב קבלן, כי לזמן המוגבל ישוב]

חוקים המכבידים על יהודים נתיני חו"ל לרכוש קרקעות ולהחזיק בבתים הוצאו מזמן לזמן, גם הנסיון להערים על החוקים היה מסוכן ביותר, וקרה בשנת תרנ"ג שיהודי נתפס בעבירה על חוקי ההגבלות לגבי רכישת נכסי דלא ניידי, והוטל אז עונש קיבוצי על כל האוכלוסיה היהודית, שאסור ליהודי לבצע שום תיקון בביתו, ואפילו לא לתקן את הגג מפני הדלף, עונש קיבוצי זה שגרם סבל רב לאוכלוסיה היהודית הטיל את חיתתו נגד כל מחשבה של הערמה על החוק.

כשנודע למרא דאתרא רבי שמואל סלנט דבר פרסום המאמר בעיתון הצבי של בן יהודה, הבין מיד את חומרת המצב, הוא כינס אספה דחופה בביתו בהשתתפות חברי הבד"צ ושליח מיוחד נשלח לרבי חיים זוננפלד להזמין לאסיפה, כי הוא בחכמתו הרבה ותבונתו השקולה ישכיל לחלצנו מהמיצר התבטא רבי שמואל, בזרז את השליח למהר אל רבי חיים.

לא עברה שעה ארוכה ובחדרו של רבי שמואל מסלנט נתכנסו חברי הבד"צ ביחד עם טובי העיר, ראשי הכוללים, ואישי הציבור, עם הכנסו של הרב זוננפלד לחדר, פתח רבי שמואל את ההתייעצות בדברים אלה, עוצו עצה במצב החמור ובסכנה הגדולה שהישוב הקטן והדל נמצא בו, עקב המאמר ב- הצבי.

הן כשעמדנו לפני הפחה לבקש על אודות היתר הכניסה, ועיני זלגו דמעות לפניו, הלא ידעתם מה שהשיב לי? כי מידינו היתה זאת, כי הן כל כתבי עתיכם מונחים לפנינו, (כוונת הפחה היתה לעתוני חו"ל 'המגיד' 'הצפירה' ועוד, שהיו מלאים מאמרים המלהיבים לחיבת ציון ולעליה לארץ ישראל)

ואנכי השבתי לו שתי תשובות, האחת - כי אין כוונת עורכי כתבי העת כי אם לעבוד את האדמה תחת ממשלת השולטן, ושנית - כי הלא כתבי העת מארץ אחרת הם באים, ושאלתיו אם מצא איזה עון בנו ובכל בני עמנו יושבי הארץ?

ועתה הוסיף רבי שמואל סלנט כשפניו מביעות דאגה חמורה, מה נאמר ובמה נצטדק, אחרי דברים כאלה המסיתים למרד בשלטון הפחה.

אז ביקש הרב זוננפלד את רשות הדיבור, וניתח את המצב מכל צדדיו הן כלפי פנים והן כלפי השלטונות, בסיכומו הציע שתי הצעות.

א' לבא בדברים עם החכם באשי ולשתפו בדיונים והתיעצויות, וזאת משום שכל קצפם של השלטונות התורכים הוא נגד האשכנזים ותנועות חובבי ציון שמרכזם בארצות אירופה, וגם כתבי העת המעוררים לשיבה לציון ולעליה מידי האשכנזים באים, בעוד שהספרדים מקובלים על השלטון התורכי, ולכן שום פעולה שתכליתה לשכך את זעם השלטונות לא תהא בה תועלת, אם תצא רק מהאשכנזים.

שנית הציע, שמיד יפורסם גילוי דעת חריף בגנות המאמר בחתימת הראש"ל הספרדי ורבי שמואל סלנט בצירוף בתי הדין, שיסיר את האחריות וינער את חצנם של ראשי הציבור מתוכנו וממגמתו של המאמר.

דברי הרב זוננפלד נתקבלו תוך הסכמה כללית, ומיד הוחלט לשגר את ר' יוסף ריבלין, ששימש בתור מנהל ועד הכללי, ומגדולי העסקנים של הישוב בירושלים, אל החכם באשי רבי יעקב שאול אלישר. (רבי יוסף רבלין היה הרוח החיה בבנין

השכונות החדשות מחוץ לחומה, 'נחלת שבעה' 'אבן ישראל' ועוד, ועל סמך זה הוא נקרא בפי כל ר' יושה שטעסל מאכער ר' יושה בונה שכונות).

והנה מה שסיפר ר' יוסף רבלין על שליחותו זו. ויהי כי באתי ביתה החכם באשי, ושם ישבו אבות בתי הדין לעיין בדין אם לגזור תענית על הגשמים שנעצרו, אז שאלתי להרה"ג החכם באשי, אם קרא את הצבי?

ויהי כהזכירי את דבר הצבי נשמעו קולות מהיושבים בפנות הבית על דבריו הנוראים, ויקח החכם באשי את הצבי, ויקראהו, ויתלהט באופן נורא, וכן גם ראש בתי הדינים שישב בסמוך לו, ויאמר החכם באשי להמוכתר האשכנזי, אשר בא שמה, קום קח את הגליון הצבי והולך מהרה אל המבקר מטעם המלכות, ובין תבין ממנו אם כבר יש בידו הגליון הזה, ואם הרגיש בו דבר, תן לו בשמי הגליון, ואמור לו, כי יען לא ישרו דבריו בעינינו ואין איש זולתנו יודע דבר ממנו, ואין אחריותו על איש זולת הכותב.

עם שובו של ר' יוסף ריבלין מהחכם באשי, הוחלט על דעת כולם לפרסם גילוי דעת משותף מראשי הרבנים ובתי הדין אשכנזים וספרדים בירושלים, גילוי הדעת שכלל דברי מחאה חריפים על דברי הבלע והלגלוג נגד הדת שהיו בתוך המאמר, וכן הודגש שראשי הציבור מנערים את חצנם מהביטויים העלולים להתפרש כמכוונים נגד השלטון, וכי לא מלבבם יצאו הדברים המוזרים לכל אשר בשם ישראל יכונה.

בעיתון הצפירה הוורשאי, יצא הסופר שפ"ר (שאול פנחס רבינוביץ) במאמר חריף מלא הסתה ושיסוי נגד הרבנים והממונים, המואשמים במלשינות ומסירות, בכדי לנקום נקם מאיש חרמם, ולהכות בו פסיק רישיה את דבר הישוב.

ועוד נאמר בו, כי רבני ירושלים וממוניה ויקיריה ואנשי המעשה המה בכבודם ובעצמם נעשו דילטורים ומלשינים ומוסרים מן השוק.

בינתיים הגיע המאמר לידיעת הממשלה התורכית בקושטא, והדבר עורר סערת רוחות בלתי רגילה בחוגי המימשל התורכי שהיו כאמור רגישים מאד לכל גילוי של התמרדות.

כתוצאה מכך הגיע מכתב סודי דחוף מאת החכם באשי של תורכיה הרב משה הלוי, ראש רבני תוגרמה בקונסטנטינופול אל החכם באשי רבי יעקב שאול אלישר ואל רבי שמואל סלנט וזה תוכנו.

היות והשולטן עבד-אל-חמיד קרא אותי היום לביתו, וסיפר לי כי בישיבה האחרונה של הממשלה התורכית, נמסר כי היהודים בירושלים מתכוונים למרוד בתורכיה, ובעזרת יהדות העולם וביחוד אלו מרוסיה, רוצים לעלות על ארץ ישראל להשתלט עליה ולבנות את בית המקדש, וחברי הממשלה דרשו ממנו מהשולטן מה שדרשו.

והשיב להם השולטן כי אין לדון בענין כה רציני מפי השמועה והציע להם כי היות והוא מכיר את שני הרבנים הראשיים של היהודים בירושלים כאנשים ישרים, לכן ישלח להם מכתב וישאל אותם אם אמת נכון הדבר או לא, לכן ביקש ממני השולטן, שאשלח לכם מכתב בשמו אם כנים הדברים, ולתשובתכם הוא מחכה בכליון עינים.

כשקיבל הראשון לציון רבי יעקב שאול אלישר את המכתב מהחכם באשי של תורכיה, היה נבוך מאד, מחמת זקנותו המופלגת נבצר ממנו ללכת אל רבי שמואל סלנט, ולהזמין את רבי שמואל הישיש אליו גם לא בא בחשבון, לכן שלח לקרוא את ר' יוסף רבלין שהיה מנהל העדה האשכנזית וביקשו לנסח תשובה שתתקבל על דעת שני הרבנים ותאושר על ידם.

ר' יוסף רבלין ערך מכתב תשובה שבו כתב בין השאר, אמנם אנו מחכים ומצפים ומתפללים בכל יום "ולירושלים עירך ברחמים תשוב" ועוד תפלות על גאולת ישראל וחידוש מלכות ישראל, אבל זאת אנו מבקשים רק מהקב"ה, אבל חלילה לנו למרוד במלכות שתחת ממשלתה אנו חוסים, ואדרבה אנו קשורים בשלש שבועות חמורות שהשביע הקב"ה

את ישראל, שלא יעלו בחומה, ושלא ימרדו באומות, ושלא ידחקו את הקץ, ומצווים אנו להתפלל לשלומה של מלכות וברוב סידורי התפלה שלנו קבועה תפלת, 'הנותן תשועה' לשלום המלך והמלכות.

המכתב אושר ונחתם ע"י שני הרבנים הראשיים ונשלח לרב הראשי של יהדות תורכיה הרב משה הלוי, שהעבירו מיד לשולטן.

כשקרא השולטן את המכתב תפסו לר' משה הלוי בשתי ידיו והודה לו מאד, בהוסיפו, לא רציתי לצער אותך, אבל עכשיו אוכל לגלות לך, כי בישיבת הקבינט לחצו השרים עלי מאד לנקוט פעולה תקיפה נגד היהודים, ונאלצתי להבטיח להם, שאם יתברר שאמת הדבר שהיהודים חותרים תחת הממשלה, אוציא פקודה לגרש את היהודים מכל ארצות האימפריה העותמנית, והמכתב הזה שהבאת לי ואשר חתום ע"י שני הרבנים הזקנים, הציל את היהודים מגזירת הגירוש.

מענין לציין כי דוקא אותו גילוי דעת שבגללו כונו הרבנים וראשי הציבור ע"י הסופרים המשכילים בחו"ל מוסרים ומלשינים, עזר לבן יהודה ולחותנו להיפטר בעונש קל, שבתחילה נגזר עליהם שנה במאסר, ולבסוף הוקל עונשם.

דבר זה מתברר מתוך מכתב שנשלח משני הרבנים הרב אלישר ורבי שמואל סלנט אל הרב ד"ר נפתלי הכהן אדלר הרב הכולל של מדינת בריטניה בתשובה על פניתו, שישתדלו להוציא את בן יהודה לחפשי, ובזה כבינו אש לוחט, שככנו אף וחימה מעל הכלל, וגם מהכותב עצמו (בן יהודה) הוקל העונש הרבה מאד ע"י המחאה. וככה אמרו לו השופטים, שעל ידי המחאה הוסר החשד מרבים והוקל ענשו מאד, כי אינו דומה חטא יחיד לחטא רבים, וכעת הוא חפשי עד יצא משפטו בבירוט אשר נקוה כי יצא בדימוס.

מסופר על כ"ק האדמו"ר ממודזיץ בעל האמרי שאול רבי ידידיה שאול אלעזר טאוב זיע"א (נלב"ע ט"ז בכסלו תש"ח) כי

מיד עם פרוץ המלחמה בפולין, נמלט האדמו"ר צ"ל אל עבר העיר ווילנא, שם שהה חודשים ספורים, ולאחר מכן נסע משם במסילת הרכבת הידועה ליפן, ומיפן נסע לארה"ב. בסוף ימים התגורר בארץ ישראל.

העיר ווילנא היתה אז בשליטת הרוסים, ובכדי לצאת מגבולות ארצם, היה צורך לקבל אישור מיוחד, אמנם סכנה גדולה נכרכה בבקשת האישור, משום שהרוסים ראו בבקשה מעין זו, כפגיעה בארץ רוסיה, שאנשים אינם חפצים לשהות בגבולה.

'האמרי שאול' הגיש את הבקשה, וכאשר שאלו אותו השלטונות הרוסיים מה לא טוב בארץ רוסיה? ענה שראה את שיטת הקומוניזם, והיא מאוד מצאה חן בעיניו, יען כי היא דומה לתורת ישראל, שגם בה כתובים ענינים של ביומו, תתן שכרו, וכל תורת שכר שכיר, וכיוצא בזה, והוא רוצה להפיץ את דבר הקומוניזם בארה"ב, ועל כן רוצה לעזוב את הארץ על מנת לעסוק בתעמולה למען השיטה הרוסית.

הרעיון מצא חן בעיני הפקידים הרוסים, ואכן אישרו לו לנסוע לארה"ב.

וכשהגיע לשם, הוא התראיין בכלי התקשורת והאמריקאים חיכו שהוא יכפיש את הרוסים, אך הרבי בחכמתו דיבר בשבחם של הסובייטים ושיטת הקומוניזם, בדבריו הוא אמר: שברוסיה דואגים לכל אחד, ונותנים חינוך בחינם, בדבריו הוא אמר שכל אחד יכול להיות רופא, וכך הוסיף לשבח אותם.

הוא לא סיפר שצריכים לעמוד שלש שעות בתור כדי לקבל לחם, ואז צריכים ללכת לעיר אחרת כדי לעמוד בתור כדי לקבל מלח, ולא היה בעיר אחת את שני הדברים, וכדי לקנות תפוזים צריכים לנסוע לעיר אחרת שלש שעות, ולהמתין לזה כמה שעות נוספות בתור.

ומכיון שהרבי דיבר טוב על הרוסים, צמח מזה טובה גדולה לכל היהודים האחרים שנשארו ברוסיה, שנתנו אז אישורים

לשלושת אלפים יהודים לעזוב את רוסיה, ביניהם גם ארבע מאות בחורי ישיבת מיר שנסעו ליפן וכך ניצלו.

וכל זה עשו הרוסים מתוך תקווה שגם בחורים אלו תלמידי ישיבת מיר, ימשיכו להפיץ את תורת הקומוניזם, ויהיו נציגים טובים שידברו עליהם טוב באמריקה ובעולם, ובאמת עד היום כולנו יודעים כמה 'טובים' הרוסים.

לא להלהב כנגד בני עשיר

הגמרא בגיטין (נו.) מספרת על זמן החורבן לאחר המעשה עם קמצא ובר קמצא, שלח הקיסר הרומאי את אספסיינוס הקיסר, שצר על ירושלים כשלוש שנים.

היו באותו זמן בירושלים שלשה עשירים, נקדימון בן גוריון, ובן כלבא שבוע, ובן ציצית הכסת. אחד מעשירים אלו, אמר: אני זן את כל בני העיר בחטים ושעורים. ואחד מן העשירים אמר: אני אזון את בני העיר ביין, מלח ושמן. והשלישי אמר: אני אספק עצים לכולם.

אומרת הגמרא, המלאי שהיה לאותם עשירים, היה בו בכדי לזון את כל תושבי ירושלים במשך עשרים ואחת שנה.

מספרת הגמרא שחכמי ירושלים רצו לעשות שלום עם האויבים ולא להלחם כדי לא לשפוך דם נקי, אבל היו בין אנשי ירושלים, אנשים בריונים. אומר רש"י: בריונים – "אנשים ריקים ופוחזים למלחמה" שלא הסכימו בשום אופן שיעשו שלום עם הרומאים, והיו שומרים בשערי העיר שאף אחד לא יצא כדי לעשות שלום עם הרומאים.

אותם בריונים אמרו לחכמי ירושלים נצא ונעשה מלחמה עם הרומיים, אמרו להם החכמים, לא יסתייע בידינו לנצחם.

מה עשו הבריונים? הלכו ושרפו את אוצרות החיטים והשעורים, כדי שיהיו מוכרחים להלחם.

וכתוצאה מכך היה רעב בירושלים, והגמרא שם מאריכה לספר על הרעב הנורא שהיה שם כתוצאה מאותם בריונים ששרפו את כל מחסני האוכל.

ממשיכה הגמרא לספר את ההתפתחויות בירושלים עקב המצור והרעב:

אומרת הגמרא ראש בריוני ירושלים קראו לו "אבא סקרא" והוא היה בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי, שלח לו רבן יוחנן בן זכאי – שליח ובפיו בקשה בוא אלי בצניעה, לבל ישגיחו בך שאר הבריונים.

בא אליו "אבא סקרא" אמר לו רבי יוחנן בן זכאי עד מתי תעשו כן, להמית את כל הקהל הזה ברעב!?

אמר לו אבא סקרא לרבן יוחנן בן זכאי: וכי מה יש ביכולתי לעשות? הרי אם אומר להם דבר בענין זה, שיסכימו לעשות שלום עם הרומאים, הם יהרגו אותי.

אמר לו רבן יוחנן לאבא סקרא: תמצא לי איזו תחבולה שאוכל לצאת מן העיר בלא שימנעוני הבריונים, כי אפשר שעל ידי זה, יהיה מעט הצלה לבני העיר.

נתן לו עצה אבא סקרא: תפרסם שמועה שאתה חולה, ומתוך כך יבואו אנשים לדרוש בשלומך ויתפרסם שחולה אתה, ולאחר זמן מה, תשים במיטתך דבר שנודף ממנו סירחון כדי שיחשבו שנפטרת, כדי שיצא הקול שרבי יוחנן נפטר.

ותתן הוראה לפני כן, שישאו את מטתך רק תלמידך בלבד ולא אדם אחר, כדי שלא ירגישו שהנך קל, שהרי החי נושא את עצמו, ואלו הקברנים יודעים שהחי קל מן המת, ויבינו שאינך מת, לכן רק תלמידך ישאו אותך במיטה לקבורה.

וכן עשה רבן יוחנן בן זכאי. נטלו את מטתו רבי אליעזר מצד אחד, ורבי יהושע מצד אחר.

וכאשר הגיעה ה"הלוייה" לפתח העיר ירושלים – שם היו הבריונים שומרים לבל יהיין מישהו לצאת ולעשות שלום עם הרומאים – ביקשו הבריונים לדקור את "המת" ברמחים, לוודא שאכן מת הוא, ואין מערימים עליהם, אמר להם אבא סקרא: אל תעשו כן שהרי יאמרו: רבן דקרו...

בקשו הבריונים לפחות לדחוף את "המת", כדי שיצעק אם חי הוא, אמר להם אבא סקרא: אף זאת אל תעשו מפני שיאמרו: "רבן דחפו". פתחו הבריונים את השער, ויצא רבן יוחנן בן זכאי מן העיר על המיטה.

כשהגיע רבן יוחנן בן זכאי למקומו של אספסינוס, אמר רבן יוחנן בן זכאי לאספסינוס: שלום עליך המלך!

אמר לו אספסינוס לרבן יוחנן בן זכאי: אתה חייב שתי מיתות:

האחד: איני מלך ואתה לועג לי כשאתה קורא לי "מלך".

השני: אם אכן מלך אני, כדברייך, מדוע לא באת אלי עד היום!?

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לאספסינוס, אענה לך על טענותיך אחת לאחת:

א. מה שאמרת: שאינך מלך, אכן מלך אתה, שאם לא כן לא היתה נמסרת ירושלים בידך. דכתיב: "וְהִלְבְּנוּן בְּאֲדִיר יְפוֹל:" (ישעיה י לד) ואין "אדיר" אלא מלך, דכתיב "וְהָיָה אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלוֹ מִקִּרְבוֹ יֵצֵא" (ירמיה ל כא), ואין "לבנון" אלא בית המקדש, שנאמר: "אֶעֱבְרָה בְּאֶרְצָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְבְּנוּ:" (דברים ג כה)

ב. ומה שאמרת ואם מלך אני, למה לא באת אלי עד עכשיו!?

התשובה היא, הבריונים שבינינו, לא הניחוני לבוא אליך.

אמר לו אספסיינוס לרבן יוחנן על דבריו האחרונים, והרי אילו היתה חבית של דבש ועליה היה נחש דבוק, וכי לא היו שוברין את החבית בשביל הנחש שילך לו?!

כלומר: היה לכם להשחית את חומת העיר ולשורפה באש, כדי להשליך את אותם בריונים מתוכה. שתק רבי יוחנן, ולא היה בידו מענה. וכו'.

אמר לו אספסיינוס הריני הולך מכאן, ואשלח אחר תחתני, ואולם בקש ממני איזה דבר ואתן לך.

אמר לו רבן יוחנן: תן לי: יבנה וחכמיה, ואת משפחתו של רבן גמליאל הנשיא שלא יהרגום כדי שלא תכלה שולטנות בית דוד, ורופאים שירפאו את רבי צדוק.

קראו על רבי יוחנן את הפסוק עליה – משיב חכמים אהור ודעתם יסכל, שהיה לו לרבי יוחנן לבקש מאספסיינוס: עזוב את ישראל בזאת הפעם.

ואילו רבן יוחנן שלא ביקש כן, משום שסבר: שמא בקשה כה גדולה לא יסכים לעשות, וממילא לא יעשה כלום, ואפילו הצלה מעטה לא תהיה.

הלך אספסיינוס לרומי, ושלה במקומו את טיטוס.

מכאן רואים שחכמי ישראל עשו כל שביכולתם לא להגרר למלחמה, אלא רק בדרכי שלום ופיוס.

מאידך הגמרא בסנהדרין כו. מספרת, כשבא סנחריב וצר על ירושלים, כתב שבנא פתק, (שבנה היה ממונה על ביתו של חזקיה המלך) ושלתו עם חץ לסנחריב, ובו היה כתוב "שבנא וסיעתו ואנשיו שהם יותר מאנשי חזקיה השלימו אתך, ורוצים לעובדך. ואילו חזקיה המלך וסיעתו לא השלימו ורוצים להלחם איתך.

ואם כן הבריונים שהיו בזמן רבן יוחנן בן זכאי, הם היו בשיטתו של חזקיה המלך לצאת למלחמה ולא להגיע לשלום איתם?

על כך אמר ר' איסר ממעזריטש שהנה מצינו בברכות (כח:): שרבי יוחנן בן זכאי קודם פטירתו אמר, הכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא.

וצריך ביאור למה דוקא חזקיה יבוא אצלו לקבלו?

ואמר רבי איסר ממעזריטש דהנה מצינו חילוק בהנהגה בין חזקיה המלך שרצה להלחם נגד האויבים, לבין רבן יוחנן בן זכאי ששאף להגיע לשלום ולא למלחמה. וא"כ נראה לכאורה סתירה בין דעת רבי יוחנן בן זכאי בזמנו, לדעת של חזקיהו בזמנו.

אבל האמת דאלו ואלו דברי אלקים חיים, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, לכל זמן ועת לכל חפץ, בזמנו של חזקיה בזמן הבית, ואכשור דרא, קרבא עדיף, ובזמן רבי יוחנן בן זכאי זמן בית שני, תחת יד הרומאים, שלמא עדיף, עת מלחמה ועת שלום.

לכן בפטירתו של רבן יוחנן בן זכאי בא חזקיה מלך יהודה לקבל את פניו להראות שכיוונו לדבר אחד. (נטעי חמד להמגיד ירושלמי רבי נטע צבי ווייס זצ"ל עמוד נ"א אות ע"א)

*

עוד מסופר בגמרא (גיטין נז.) על העיר טור מלכא "הר המלך" שנחרבה בגלל תרנגול ותרנגולת.

מספרת הגמרא: שמנהגם היה בהליכה לחופה, היו לוקחים זוג תרנגולים חיים שהולכים לפני החתן והכלה, כסגולה וסימן להצלחה שיפרו וירבו כתרנגולים. (עיין בכן יהודיע שביאר, מדוע לא לקחו דגים, שהרי גם הם באים לסימן טוב לפריה ורביה כמ"ש "וידגו לרב בקרב הארץ"? וביאר: כי הם רצו לעשות בבעלי חיים חיים, ואילו דגים ברגע שיצאו מהמים ימותו.)

נתאר לעצמנו איך היה הדבר, הכנות של ימים ושבועות לקראת החתונה של הזוג הצעיר, כולם לבושים בבגדים מיוחדים, ומלווים את החתן והכלה בשירה ובהתרגשות, ובתפילה שיזכו לבנות בית נאמן, ובראש התהלוכה, מוליכים תרנגול ותרנגולת לסימן טוב.

והנה עוברים במקום חיילים רומאים שיתכן שהיו קצת רעבים, הם רואים את התרנגולים חוטפים אותם והולכים להם.

התגובה הנורמלית שצריכה היתה להיות, שברגעים אלו אין זמן לריב, יש כאן חתן וכלה שרוצים ששמחת החתונה שלהם תעבור בשלום.

אבל כמה בריונים החליטו שזה לא יעבור בשתיקה, כמובן שהם לא שאלו דעת תורה האם להלחם על כך או לא, והם החליטו להראות להם את כוחם וגבורתם, ההתגרות הזאת הביאה לאסון חמור ביותר, שנכנסו להר המלך שלוש מאות אלף חיילים שולפי חרב, והרגו בהם ימים ולילות.

ההתגרות של אותם אנשים בריונים כמו שרש"י מכנה אותם "ריקים ופוחזים למלחמה" שרצו להראות את כוחי ועוצם ידי, הם אלו שגרמו להרג הנורא.

וכמו כן במעשה השני שהגמרא מביאה שם על חורבן ביתר רואים את אותו רעיון.

מספרת הגמרא על שקא דריספק (דופן המרכבה) נחרבה העיר ביתר.

מנהגם היה שכשנולד תינוק, שותלים עץ ארז, וכשנולדה תינוקת שותלים תורניתא (עץ שיטה מין ארז) וכשמתחננים הילדים, קוצצים את העצים ועושים מהם את החופה.

והנה יום אחד עברה שם בת הקיסר, עם המרכבה שלה ולפתע נשברה דופן המרכבה, העבדים שליוו את בת הקיסר חתכו עץ ארז ותיקנו את דופן המרכבה.

ואז קמו בחירוף נפש כמה בריונים והחליטו להשיב מלחמה, קמו על בת הקיסר ועבדיה והרגו אותם, ומה קרא בסוף? האם נהיה יותר טוב מההתגרות הזאת עם אויבינו?

מספרת הגמרא שמהטבח הנורא שהיה בביתר, זרמו נחלי דם עד שבמשך שבע שנים הגויים זיבלו את הכרמים שלהם מהדם הזה.

על הפסוק בתהלים "בְּזֹר עַמִּים קְרָבוֹת יִחְפְּצוּ" (תהלים סח לא) דורשת הגמרא (פסחים קי"ח:) מי גרם להם לישראל שיתפזרו לבין אומות העולם, קרבות שהיו חפצין בהן.

וביאר המהרש"א: יש לפרש "קְרָבוֹת יִחְפְּצוּ" כפשוטו מלשון קרבות ומלחמה, דהיינו במקדש ראשון, אילו השלימו עם נבוכדנצר ולא מרד בו צדקיהו, לא גלו כלל. וביותר במקדש שני, אילו שמעו פריצי ישראל לרבן יוחנן בן זכאי ולחכמים שבאותו הדור, והשלימו עם טיטוס, לא גלו, כמפורש בגיטין, אבל קרבות ומלחמות יחפצון, ולא בשלום, ולכן בזר עמים.

בפרשת חיי שרה התורה כותבת את שמות בניו של ישמעאל "וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא" (בראשית כה יד) כתב רבינו אפרים וז"ל אלו נקראו על שם הגלויות, בעוד שישראל כפופים תחת ידיהם, "וּמִשְׁמַע" – שומעים חרפתם מהם. "וְדוּמָה" – ושותקים ואינם משיבים. "וּמִשָּׂא" – צריכים לסבול עולם הקשה, בעוד שהם ברשותם. עכ"ל.

ומבואר בדבריו מהי דרכה של תורה איך להתייחס לגלותנו בין בני ישמעאל והצרות מהם, שצריכים לשמוע חרפתם ולא להשיב להם, ולסבול עולם הקשה עד שענין זה נחקק בעיקר שמות בני ישמעאל.

והורו לנו רז"ל שהגם שאנו סובלים מישמעאל, אין לנו ללחום נגדם ולהשתדל למנוע אותם מזה, ואלא העבודה היא לסבול עולם הקשה ולשתוק.

כמ"ש במדרש תנחומא (בובר) (פרשת ויצא סימן ה) דבר אחר: "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב". כתיב "לֵךְ עַמִּי בְּחֶדְרֶיךָ וּסְגֹר דְלִתְךָ בְּעֶדְךָ חֲבִי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זָעַם:" (ישעיה כו כ), בשעה שאתה רואה השעה חצופה, לא תעמוד כנגדה, אלא תן לה מקום, שנאמר "לֵךְ עַמִּי בְּחֶדְרֶיךָ", הסתכלו בי כביכול שראיתי השעה חצופה בעונותיכם לא עשיתי, אלא נתתי לה מקום, שנאמר "הָשִׁיב אַחֹר יָמֵינוּ" וגו' (איכה ב ג), ואף אתם לך עמי, שכל מי שעומד כנגד השעה נופל בידה, וכל מי שנותן מקום לשעה, השעה נופלת בידו,

נבות עמד כנגד השעה ונפל בידה. שאמר לו אחאב "תִּנְהָ לִי אֶת פְּרִמָּךְ ויהי לי לָגֶן יָרֵק כִּי הוּא קָרוֹב אֶצְלִי בֵּיתִי וְאֶתְנָה לְךָ תַּחֲתָיו כָּרֶם טוֹב מִמֶּנּוּ אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ אֶתְנָה לְךָ כֶּסֶף מְחִיר זֶה". (מלכים א' כא ב), מה עשה נבות אמר: "תְּלִילָה לִי מִיִּי מִתַּתִּי אֶת נַחֲלַת אֲבֹתַי לְךָ" (שם פסוק ג), מה נעשה לו? נפל ביד השעה, שנאמר: "וַיַּעֲדֵהוּ אֲנָשִׁי הַבְּלִיעַל אֶת נְבוֹת נֶגֶד הָעַם לֵאמֹר בְּרַךְ נְבוֹת אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ וַיִּצְאֵהוּ מִחוּץ לְעִיר וַיִּסְקְלֵהוּ בְּאֲבָנִים וַיָּמָת" (שם פסוק יג).

אברהם נתן מקום לשעה, וברח מפני נמרוד מלך כשדים, וחזרה השעה ונפלה בידו והרג ששה עשר מלכים, שנאמר: "וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם לִילָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיִּכְּסוּ וַיִּרְדְּפֵם עַד חוּבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק" (בראשית יד טו),

ויצחק נתן מקום לשעה, בשעה שאמרו לו פלשתים לך מעמנו כמ"ש "וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל יִצְחָק לְךָ מֵעַמָּנוּ כִּי עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד: (בראשית כו טז), מיד "וַיִּלְךָ מִשָּׁם יִצְחָק וַיִּחַן בְּנַחַל גֶּרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם:" (שם פסוק יז), וחזרה השעה ונפלה בידו, שנאמר: וַאֲבִימֶלֶךְ הִלֵּךְ אֵלָיו מִגֶּרָר. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק מִדּוֹעַ בְּאֶתֶם אֵלָי וְאֶתֶם שְׁנֵאתֶם אֹתִי וַתִּשְׁלַחֲנִי מֵאֶתְכֶם: וַיֹּאמְרוּ רָאוּ רְאִינוּ כִּי הָיָה יִי עִמָּךְ וְגו' (בראשית שם כו-כח),

משה נתן מקום לשעה, שנאמר "וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲה" (שמות ב טו), וחזרה השעה ונפלה בידו, שנאמר: "גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פְרַעֲה וּבְעֵינֵי הָעַם" (שמות יא ג),

וכן יעקב שברח מפני השעה, "וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אָרֶם" (הושע יב ג), ונפלה השעה בידו, שנאמר: "וַיִּקַּח עִשׂוֹ אֶת נַפְשׁוֹ וְכו' וַיִּלְךָ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אֲחִיו:" (בראשית לו ו), הוי, "לְךָ עַמִּי בֵּא בַחֲדָרֶיךָ".

הרי מבואר בדברי המדרש התנחומא, דמה שברח יעקב אבינו מעשו, וכן משה רבנו ממצרים, לא היה רק אופן של הצלה, אלא שהיה טמון בה ענין שאין לדחוק את השעה וללחום נגד הקמים עלינו, אלא אדרבה צריך לתת מקום להשעה שיעבור, וזה הוי הוראה לדורות שכשהאויבים באים עלינו, אין לנו לדחוק את השעה וללחום נגדם, אלא ראוי לתת לשעה שיעבור.

ואמר הרב מבריסק הגרי"ז הלוי זצ"ל בשם הגר"א שמבואר בדבריו, שאף שידע יעקב אבינו שיש בכוחו להלחם ולנצח את עשו במלחמה, כמש"כ ברש"י על הפסוק "וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשֶׂאֶר לְפִלִיטָה:" (בראשית לב ט) אומר רש"י על כרחו, כי אלחם עמו.

מכך שיעקב אמר "וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשֶׂאֶר לְפִלִיטָה:" ידע שינצחו במלחמה, שאל"כ אולי עשו יהרוג גם את המחנה השני.

ואעפ"כ שכוחו של יעקב גדול ויכל להלחם עם עשו, מכל מקום לא יצא מיד למלחמה נגדו, אלא התקין את עצמו לדורון והשתדל לפייסו ולמצוא חן בעיניו כדי להמנע ככל האפשר מלהלחם, עמו וכן התפלל ככל יכולתו כדי להמנע ממלחמה, ורק אחרי כל ההשתדלויות הנ"ל הכין את עצמו אף למלחמה עכ"ל.

ענין זה הוא בבחינת מעשה אבות סימן לבנים שכך צריכים להתנהג עם בני עשיו אף כשיש הכח בידי ישראל לעמוד כנגדם במלחמות צריכים לעשות כל ההשתדלויות להמנע מכך, ולעשות כל האמצעיים לרצותם אלא אם כן יתחילו הם במלחמה שאז אין ברירה ועצה אחרת וכמו שנהג יעקב אבינו ע"ה.

בספר שם דרך מבאר שזה שיעקב הכין למלחמה, לא היה בכדי לנצח את עשיו וארבע מאות איש אשר היו עמו, אלא למלחמה כדי לברוח ולהנצל. וכך דייק מדברי הרמב"ן הנ"ל בתחילת פרשת וישלח (לב ד). שהרי כותב שם הרמב"ן על יעקב אבינו שהכין עצמו לדורון תפילה ומלחמה וכתב הרמב"ן שראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק שנזמין עצמינו לג' הדברים שהזמין הוא עצמו לתפילה ולדורון ולהצלה כדרך מלחמה לברוח ולהנצל.

כאשר הרמב"ן דיבר על יעקב אבינו הוא אכן הכין את עצמו למלחמה כמ"ש במדרש שנתן לבניו חרבות תחת בגדיהם, כמובא במדרש (קהלת רבה ט יח) אולם כאשר כתב הרמב"ן את מוסר ההשכל מפרשה זו, דקדק לומר שעלינו להתכונן "להצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל" לא למלחמה אלא לברוח ולהנצל.

הימים הם ימי ערב השואה הנוראה מיליוני יהודים על אדמת אירופה חשים את הסכנה הנוראה, האדמה בוערת מתחת לרגליהם, הצעד ההגיוני ביותר בעת ההיא, להעביר כמה שיותר יהודים מאותן מדינות שחרב ההשמדה מאיימת על חייהם, למדינות ששם יוכלו לחיות בשקט ובבטחה.

אך למרבה הפלא והתדהמה, כל הצעה של אומות העולם להציל יהודים באירופה הבוערת לפני השואה, ואפילו בזמן השואה ע"י העברתם למדינה ניטראלית אחרת באירופה, אשר תשמש כמקום מקלט זמני, נדחתה, ואף מוכשלת ע"י הגופים החילוניים שהיו בשנים ההם ברי סמכא, להחליט לכאן או לכאן.

מהסיבה הפשוטה שאמרו ראשי הציונות, אם נראה לאומות העולם שיש פתרון טוב ליהודים בארצות הנכר ולא בארץ ישראל, לא נוכל לדרוש בסיום המלחמה את הקמתה של מדינת ישראל עבור היהודים. שהרי לשם מה מדינה ליהודים אם הם מסתדרים גם במקומות אחרים.

בקיץ שנת תרצ"ח 1938 בחודש יולי למנינם, התקיימה ועידת אוויאן, בצרפת, לדון באפשרות לגרש את היהודים מגרמניה למדינות שיסכימו לקבל אותם.

לועידה הגיעו נציגים של 32 מדינות ממדינות שונות בעולם על פני כל כדור הארץ, ממדינות אירופא ועד מדינות דרום אמריקה, וכינסו אותם בעיר אוויאן שבגבול צרפת וגרמניה, והודיעו אז לפנייהם בשם היטלר ימ"ש, כי גרמניה איננה חפוצה יותר שיהיו בתחומי שלטונה שום יהודים, והם שואלים בכובד ראש את אומות העולם האחרות, האם הם מוכנים לקבל לתחומי מדינותיהם יהודים שגרמניה תגרש מתחומה.

והנה אחרי משא ומתן ארוך, נמצאו מספר מדינות שהסכימו לקבל לתוכם מספר גדול מאוד של יהודים, מסיבות פרטיות שלהן, ובעיקר מדינות בדרום אמריקה, חוץ מאשר שכל מדינה כמעט ששלחה את נציגיה לאותה ועידה, הודיעה על מספר מסוים שהיא מוכנת לקלוט ולקבל, ורוב המדינות

התחייבו לקבל לא פחות מאלף ושלוש מאות יהודים לערך, ובאופן שאם אכן כך היו מתקבלות ההחלטות של אותה ועידה, היה מקום מקלט לכל יהודי גרמניה ללא יוצא מן הכלל.

והגרמנים בקשו עבור שחרורו של כל ראש 250 דולר בלבד אבל כשנודע זאת לעסקני הציונות מכל זה שבראשם עמדה אז גולדה מאיר הם הפעילו לחץ בכל מדינה ומדינה על ראשי המדינות שיבטלו מיד את החלטותיהן כנ"ל, ושבמקום זה יפעילו לחץ על בריטניה שתקלוט ותיתן לכל יהודי גרמניה לעלות לארץ ישראל בלבד.

אך בריטניה לא הסכימה לקלוט יהודים בארץ ישראל, כי חששו שכל מטרתם להקים מדינה תוך כדי מלחמות עם הערבים.

אבל לבסוף הלחץ שהופעל על אותם מדינות הצליח, והם סירבו לקלוט יהודים מגרמניה, וכך הובלו היהודים כצאן לטבח.

ואילו היה יוצא הדבר הזה לפועל, היה אפשר להציל מליוני יהודים ממות, למרות שהועידה היתה רק על יהודי גרמניה, מכל מקום לאחר שגרמניה כבשה את פולין אוקראינה רוסיה והונגריה וכו' גם עליהם היה חל הגירוש, ונפשם היתה לשלל, ומה גם שמדינות דרום אמריקה שהסכימו לקלוט יהודים בתחומם, לא נכנסו למלחמה כנגד היטלר ימ"ש, בכל זמן המלחמה.

ואם היתה גרמניה מתחילה בדרך זו של גירוש יהודים, למדינות שהסכימו לקבלן, לא היו מגיעים לרצח והשמדתם של מליוני יהודים בשואה.

ורק אחרי שהבינו שלא יהיה אפשרות לגרש יהודים, מחמת הלחץ שהפעילו הבריונים, התחילו בהשמדות ורציחות.

במכתב שכותב באותם ימים אחד מעסקני הציונות גאורג לנדאואר, לסטיפן וייז. וז"ל: הנני כותב מכתב זה לפי בקשתו של ד"ר וייצמן, מכיון שאנו מודאגים מאוד, שמא תוצג הבעיה

ומצב היהודים בגרמניה ובאוסטריה בוועידה באוויאן, בצורה העלולה להזיק לענין ארץ ישראל, אנו חוששים במיוחד שמא הוועידה תניע ארגונים יהודיים לאסוף סכומי כסף גדולים בשביל עזרה לפליטים יהודיים, ומבצעי איסוף אלה עלולים להפריע למגביות שלנו...

הצלת היהודים לא מפריע להם, ההפרעה לגיוס הכספים...

בישיבת הנהלת הסוכנות היהודית ב-26.6.38 אמר מנחם אוסישקין, ועידת אוויאן מדאיגה אותנו מאוד, יש סכנה שארץ ישראל תרד מעל הפרק גם אצל העם היהודי.

באותה ישיבה אמר דוד בן גוריון החשש הוא, שבשעה זו עלולה הוועידה לגרום נזק עצום לארץ ישראל ולציונות, יש למעט ככל האפשר את דמות הוועידה, ולגרום לכך שהיא לא תחליט על שום דבר.

למרות אישורה של הרפובליקה הדומיניקנית לקבלת 100.000 פליטים נוספים, המידע לא נמסר, אי לכך רק 600 יהודים היגרו לבסוף למדינה זו, מתוך מאה אלף שהסכימו לקלוט.

מלחמת עולם השניה (השואה) פרצה ביום ז' ו' אלול תרצ"ט (1939).

בחודש תשרי שנת ת"ש כחודש אחרי פרוץ המלחמה העולמית השניה, כינס ד"ר חיים ויצמן מי שלימים היה הנשיא הראשון של מדינת ישראל שהיה תלמידו של הרצל וממייסדי הציונות, עשה אסיפה של עיתונאים ושדרני רדיו בוואשינגטון ואמר שם, אשר בשם העם היהודי הוא מכריז מלחמה כנגד היטלר וגרמניה.

ובאותה שעה היתה כבר כל יהדות גרמניה פולין וצ'כסלובקיה תחת ממשלת הצורר חסרי מגן, ומופקדים לרצונו רח"ל, ואותו בריון ויצמן לא היסס להכריז מלחמה בשמם כנגד היטלר, ועד אז פקד היטלר ימ"ש על חיילותיו שלא יתחילו עדיין להשמיד את היהודים, כי עדיין היה לבו קצת

חלוק בקרבו, מפחד דעת העולם עליו, אבל ברגע ששמע כי הציונים הכריזו נגדו מלחמה, אזי כבר יש לו צידוק למעשיו כנגד היהודים, שהרי הם הכריזו נגדו מלחמה, ובמלחמה נתנת רשות לכל צד להרוג.

וכשעתיים לאחר שדיבר ויצמן באותה אסיפה, דיבר היטלר בעצמו ברדיו ואמר, אשר היהודים הכריזו עלי מלחמה, כעת הרשות בידי לעשות בהם כרצוני, ולהשיב מלחמה שעה.

בספר שלוש מאות שיחות עם היטלר, מאת הרמאן ראושינג שהיה בעצמו מעוזרי היטלר ימ"ו כותב: כי הוא ישב עם היטלר בשעה שהביאו לפניו רשומים בכתב את הדברים שאמר ויצמן כעשרים דקות לפני כן ברדיו, וזה לשונו בתרגום מאנגלית.

היטלר קיבל באותו רגע את אחת מהתקפות הזעם החולניות שלו, ובצורה חזקה ביותר, הוא נפל על הרצפה, נשך את השטיח ולעס את קצות הווילון, והכל כשהוא שוכב על בטנו וחובט בידי וברגליו על הרצפה, כשפניו כשל חולה אפליפסיה.

וצעק... (יעצט איש על זעי פארניכטן, יעצט איש על זעי פארניכטן) עכשיו אני אשמיד אותם... עכשיו אני אשמיד אותם... הוא זעק.

לאחר כארבע עד חמש דקות הוא התעשת ונרגע, וישב על כסאו כשעדיין הוא רועד ורותח, ואז פנה אלי בעינים דולקות וחזר, אז הם הכריזו עלי מלחמה, כעת אשמידם עכ"ל התרגום.

ומאוחר יותר הוא שלח לקרוא לעוזרו הראשי הערמאן גערינג ימ"ש וציוה עליו להתחיל ולהפעיל את התכנית של הפתרון הסופי רח"ל, שכבר היתה מוכנה וערוכה, אמנם עדיין לא הרשה הרשע להתחיל ולהפעילה, עד לאותו רגע.

בספר על הגאולה ועל התמורה מכ"ק האדמו"ר רבי יואל מסאטמר (עמ' יא) לאחר שהביא את דברי הרמב"ן בתחילת פרשת וישלח שיש בהתנהגות של יעקב בפגישתו עם עשו

רמז לדורות הבאים כיצד להתנהג עם בני עשו, בדורן ובתפילה ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל.

כתב: הנה תראה שכתב שאף בעת ההכרח, שיהיה בדרך מלחמה, סיים לברוח ולהנצל, דכל טצדקי דאפשר לעשות שלא ללחום אף ע"י בריחה מחויב לעשות, זולת בשאי אפשר בענין אחר.

ויעקב אבינו בודאי היה בכחו להפיל את עשו ואנשיו והרבה יותר מזה עשה נסים ונפלאות, אעפ"י כ הרבה בהשתחוויות ודורות להפוך לבבו שלא לבא לידי מלחמה, להורות לנו הדרך נלך בו.

והם עושים בהיפך, ומתגרים באומות באופן נורא ומפקירים דמם של ישראל, והלא ערכו מלחמה עם הצר הנורא שבגרמניה ונשמע כולו אז ברדיו שאמר היהודים ערכו נגדו מלחמה, ע"כ אענה להם וכך היה בעוה"ר שתיכף אח"כ התחילו ההריגות הנוראות, אי אפשר להבין האיך אפשר אכזריות נוראה כל כך, ביודעם שחלק גדול מכלל ישראל תחת ידו, והם לא יוכלו לעשות בזה מאומה, האיך אפשר להתאכזר כל כך להפקיר דמם של ישראל?

וכן עשו הרבה מעשים נוראים כאלו שגרמו אבדון של ישראל בעו"ה, וקצתם מהם מובא בס' מן המיצר שכתב ידידי הרב הגה"ח המנוח מוה"ר מיכאל דוב וויסמנדל ע"ה.

וכך כותב רבי מיכאל דוב וויסמנדל זצ"ל בקול קורא שהפיץ אחר המלחמה העולמית השניה הנקרא "מי נתן ישראל לבוזזים", ואחר שכותב שכל העונש הנורא שקם השונא ישראל הארור היטלר ימ"ש היה מדה כנגד מדה על התפשטות האפיקורסות ורעיון הציונות, והעברה על השבועות, כותב שם וז"ל: ובכל זאת כשקם הרשע הארור הזה בגרמניה הארורה בראשונה, לא היו גזירותיו הראשונות על יהודי גרמניה חמורות מרוב הגזירות שקבלו אבותינו מכל הרשעים בכל הדורות בהכנעה, לפי שהאמינו בשבועת הקב"ה

שלא למרוד באומות בכלל, וידעו לא להתגרות עם רשע בשעה שהשעה משחקת לו, בפרט.

וכמו כן ציוו כל צדיקי דורינו לקבל גזירותיו הראשונות של זה הרשע הארור בהכנעה, ליתן למכותיו לחי, אולי ישבע בחרפה, אם נסבול גזירותיו הראשונות קצת באהבה, ועמדה כנגדם אותה דעה הכוזבת, שעשתה שחוק מן ההכנעה של דורות הקודמים וכו'.

ובשעה שרוב בניינו ומניינו של ישראל היו נתונים הפקר למרמס רגלו של זה הרשע וחבריו, מושלי הארצות אשר סביב גרמניה, עמדו טפשי ישראל ממקומות הבטוחים שלהם בארצות החירות, בארצות הברית, ושחקו ממנו והתגרו בו במעשה צחוק וטפשות אין סוף, במכתבי עת ובאסיפות בדרשות של דופי, ובתקיעת שופר לפני הקונסול של גרמניה המרשעת, ולא די בזה אלא שהעלו אף והרבו חמה וברוב טיפשותם הטילו חרם (באיקאט) יהודי על גרמניה, וכל זה בשנת תרצ"ג בשעה שעוד היו כל האומות בשלום ובשלום עם הרשע הזה, בשעה שלא היה כאן דרך אחרת רק לנסות בהכנעה ובדברי ריצוי ופתוי.

ועשו אלו הראשים ששמו את עצמם לראש, ההיפוך מדרך החכמה, ההיפוך משבועתו של הקב"ה, וגרמו בעצמם בחלק גדול, להעלות שגעונו של כלב שוטה למדרגה העליונה.

ובכל זאת עדיין לא היתה מדת הדין מתוחה לגמרי.

באמצע המלחמה בשנת תש"א צוה הרשע לשלח כל יהודי אירופא דרך אשכנז ודרך צרפת שכבש, לגבול הספרדי על מנת שיסייעו היהודים בארצות החרות, ויביאו אותם משם לארצות עבר הים, וכו'.

ובקשה ממשלת אשכנז המרשעת סכום לא גדול עבור כל משפחה ומשפחה, לשלם אחרי שיגיעו אלף יהודים דבר יום ביומו לגבול הספרדי, מלבד כל הרכוש שצריכים היהודים לעזוב בארצותיהם, והיתה הבחירה בין גלות אושוויץ ובין גלות

זה, אבל אותם ראשי הציונות האנשים אשר להם לבדם היתה השליטה על כל כסף הצדקה אשר נתנו אחינו בני ישראל באהבה בארצות הברית.

וכך אמרו בפירוש להגיד לשלוחי הרשע, רק לארץ ישראל ולא לשאר ארצות, ואם לא ירצו הגרמנים ישארו ישראל באירופא עד אחר המלחמה ואח"כ יעלו לארץ ישראל ברשות כל האומות שינצחו במלחמה, ואם יעלה בדם מה בכך, רק בדם ננחל את מלכות ישראל.

וכשנכנסו ארצות הברית למלחמה ולא היה עוד מקום לשלח את ישראל לארצות עבר הים, עלתה אפו של אותו הרשע כידוע עד קצה האחרון, ונהרגו אלפי רבבות ישראל משנת תש"ב עד שנת תש"ד בעו"ה ולא נשארו מבנין ישראל ומבנין התורה רק שברי שברים איזה מאות אלפים אומללים ואומללות, עגונים ועגונות, יתומים ויתומות שנשארו חיים בחסדי ה' וכו' עכ"ל.

אתה הראת לדעת, שבהתגרותם ברשעים, גרמו להרג והשמדה של רבבות יהודים הי"ד.

עד חורף של שנת תר"פ כמעט ולא ידע הישוב היהודי בארץ ישראל מסכסוכים עם שכניהם הערבים, אדרבא יחסי השכנות היו לתפארת, שהרבה מדינות מעורבות לאומים, נתקנאו בהם.

המון ערבים שימשו אז כפועלים או כעובדי בית אצל יהודים ולא עלה על דעתם כלל כי שאיפת היהודים היא להשתלט עליהם.

גם ברוב המקומות הקדושים לעם ישראל שהערבים הקימו אצלם בימי השולטנים את מסגדיהם ומקום תפילותיהם, שררו יחסי שכנות טובה, ויתר על כך הערבים עצמם מכרו שטחים נרחבים מאדמותיהם ליהודים שעלו מן הגולה במשך השנים, ובפרט ליהודים תושבי הארץ.

המפנה היה עם נצחונה של אנגליה לכבוש את ארץ ישראל מיד התורכים ולהעביר את השלטון בארץ לידי האנגלים, וכמו כן הצהרת בלפור על הקמת בית לאומי ליהודים בארץ ישראל. מתן ההצהרה לא היתה מתוך אהבת האנגלים לישראל, אלא היה זה אינטרס של שני הצדדים.

הציונים הבטיחו לאנגלים לגייס את כל משאבי היהדות כדי שחבר הלאומים ימסור את המנדט והשלטון בא"י לממשלתם, ומאחדך הבטיחו האנגלים שמיד עם הנצחון, יפעלו להאכיף את שלטון הציונות החילונית על בני הישוב הישן.

משהבחינו הערבים כי יש כאן קנוניה בין האנגלים והציונים לנישולם מאדמתם, יצאו ולחמו כנגד ההצהרה.

בחדש אדר היתה התנפלות הערבים הראשונה, או כפי שנקראה הפוגרם הראשון הפעם היתה מטרתם ישובי הגליל העליון, המתיישבים לחמו עם הפורעים בחרוף נפש, וכתוצאה מכך שבעה יהודים נהרגו בקרבות.

ביום הראשון של חוה"מ פסח התנפלו ערבים שהגיעו מחברון על יהודי העיר העתיקה בירושלים, ורצחו ובזזו מכל הבא לידי, בפרעות אלה נהרגו ששה יהודים.

בניסן תרפ"א כאשר עמדו בסן רימו נציגי צרפת ובריטניה לאשר את הצהרת בלפור, נערכו בא"י הפרעות האיומות והאכזריות ביותר, עיקר הפגיעות היו במושבות בהם נהרגו עשרות יהודים ומאות נפצעו וביניהם הרבה שהגיעו לארץ לכמה ימים בלבד, לפני כן והתגוררו זמנית בבית העולים ביפו, ששימש מטרה לרוצחי הערבים.

יהדות העולם נדעזעה על שפך הדם היהודי על אדמת ארץ ישראל, ומכל העולם נשמעה אזעקה לממשלת אנגליה על אזלת יד. לאחר התערבות השלטונות בארץ, אמנם נשקטו הרוחות, אך היה זה למראית עין בלבד, אותם יחסי שכנות ששררו בין הישוב היהודי ובין הישוב הערבי כבר הלכו ואינם,

ומתיחות ספוגה אבק שריפה השתררה על החיים היומיומים בירושלים ובארץ ישראל כולה.

בשנת תרפ"ו שוב היו התנכלויות ורק בנס נשקעו מיד.

כל השנים האלה, עשו השיכים והאפנדים ראשי הערבים, כל התחבולות שבעולם, כדי להוכיח את טענתם כי היהודים הציונים רוצים להשתלט על נכסיהם ולנשלם מעל אדמתם, ובקעה מצאו להתגדר בה.

הכותל המערבי שריד בית מקדשינו משך אליו מאז ומעולם כמעט מיום חורבן הבית ובעיקר מיום התחדשות הישוב היהודי בא"י את המוני בני ישראל מהארץ ומהגולה.

מסביב לכותל המערבי היה קיימים בניי הקדש מוסלמי ווקאף שנבנו כשכונה לערבים המוגרבים עוד בימי ראשוני השולטנים. שכונה זו שימשה כעין פרוזדור למסגדים עומר ואל אקצה שעל הר הבית.

ועתה נעשו המוני המתפללים שנתרבו על יד הכותל המערבי עילה לערבים שכאילו והיהודים מתכוונים להוציא מיד המוסלמים, גם את הר הבית.

ההמון הערבי נשמע מיד לדברי המסיתים, ומיום אל יום הוגברו ההפרעות לתפילה בכותל, מפעם לפעם גם נזרקו אבנים על המתפללים, ומידי פעם נקרעו ספרי התהלים המונחים שם.

פעולות המסיתים הגיעו לשיא בקיץ שנת תרפ"ט כאשר עמדו נציגי הציונים והארגונים החילונים האחרים לייסד את הסוכנות היהודית, הנציגות הרשמית כלפי ממשלת המנדט שהערבים חששו הימנה, ועוד בחורף של השנה ההיא.

עבור חוגי הממשלה שחששו לבאות, הלכו לקראת הערבים כדי להרגיעם, מר צארלס לוק מזכיר ממשלת פלשתינה ומ"מ הנציב העליון ששהה אז בחו"ל מהר לפרסם הודעה שהבעלות על הכותל ורחבתו שייכת לעם הערבי,

והיהודים מקיימים שם את תפילותיהם רק בתורת חזקה, נוסף על כך, גם אסר זמנית להעמיד ברחבת הכותל ספסלים ולהדליק שם בערב שבת את מנורת הלוקס.

נציג השלטונות פנה לרבנים, ובקשם להשהות את תגובת היהודים, ולחכות עד יעבור זעם, אלא שהציונים והלאומיים לא וותרו.

בספר מסעות משה לרבי משה טנגבוים הוא מספר על ביקורו בירושלים בשנת תרפ"ה, כותב: כליל תשעה באב ע"י הכותל המערבי חז"ל למדו אותנו שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, אספר אשר עיני ראו ואזני שמעו בעוה"ר.

ולפליאה היה בעיני שהרבה יראים ושלימים משכו את עצמן מלילך לכותל ולא ידעתי פתרון הדבר? וספרו לי אח"כ האם ידעת מה זה להכעיס? האם יש לך ידיעת איזהו גלות אנו סובלים מאחינו?

דע זה איזה שנים מנעו יראי ה' מלילך כליל ט' באב לפני הכותל המערבי, כי חלק מחלוצים הלכו שמה עם נקבות ושחקו על יושבי הארץ בעוה"ר. גם שלא מבני עמנו רגזו על זה, כי איך ימצא זרע ישראל שיעשה כזאת לעיני כל.

דברים האלה התחילו בקרבי לנטוע מעט פחד, ואחר שאספנו איזה ידידים התחלנו לילך, כמעט שעברתי מצאתי, ועיני ראו, חלוצים שתו מי לימונדע, ובשעה שהיהודים צמאו למים, הפכו רחוב כותל המערבי לשוק של הוללות ומשתה לימונדע.

עד כדי כך שכבר כמה שנים כנוהו הערבים את יום ט' באב "איד אל גזוז" כלומר חג הגזוז" בו השתלט הנוער הציוני על דוכני המשקאות התוססים, ושתו לרוויה.

וגם היו ביניהם שבשמחה רבה קראו לנו בלשונינו גוט יום טוב, גוט יום טוב, ואצל הכותל המערבי כשדרשן אחד דיבר

דיברי כבושים, צעקו לו שידבר בלשונם הנקרא עברי, רבוננו של עולם עד מתי לא תרחם!!!

ובליל תשעה באב שכל החרדים לדבר ה' ישבו לארץ לפני הכותל המערבי וקוננו את הקינה בליל זה יבכיון וילילו בני, פצחו הציונים ומזרחיסטען צעירים וצעירות, פיהם בשירה וזמרה, בשעה שקוראין לפני כותל המערבי קרא עלי מועד לשבור בחורי השתוללו בחוצות ירושלים בשמחה וצהלה גדוד מאות צעירים וצעירות וכו'

והנה בשנת תרפ"ט שהיה יחסים מתוחים בין היהודים לערבים בעקבות ההחלטה שלא להניח בכותל ספסלים, ובנוסף ההכרזה שהכותל שייך לערבים, וליהודים מותר רק להתפלל שם. פנו מטעם הממשלה למארגני התהלוכות, ודרשו מהם שיתאמצו השנה ולא לערוך בליל תשעה באב את המפגן השנתי שלהם, בנימוק שקיום המפגן יגביר את המתיחות ויש לחשוש מן הבאות, אך ללא הצלחה.

ובינתיים גם נתארגן בירושלים ועד צבורי להגנת הכותל בראשות האפיקורס ד"ר יוסף קלויזנר, שכביכול נזדעק על הפרעת התפילה ליד הכותל המערבי.

מארגני התהלוכה לא ויתרו, ולמרות הסכנה שבדבר שהדבר יעלה את חמתם של הערבים, ומי יודע כמה דם ישפך בעקבות כך, מכל מקום ראו צורך לקיים את התהלוכה להתגרות בערבים.

ובליל תשעה באב שנת תרפ"ט שוב התרכזו המוני הנוער הציוני מן הקיבוצים והמושבות שמסביב לא"י כולה לפנים מחומת ירושלים, כדי לצעוד במאורגן אל הכותל המערבי כשבראש התהלוכה צועד ד"ר יוסף קלויזנר. כשהם צועקים בקולניות "שמע ישראל הכותל כותלנו הכותל אחד".

על אותה תהלוכה באותה שנה שנת תרפ"ט מספר עד ראייה ר' אברהם אייזן שהתגורר בסמוך בחצר מנדל ראנד.

קבוצה גדולה של חברי ברית 'הצהר' ר"ת הציונים הרביזיוניסטים, כולם לבושים בלבן, מילאה בשורה עורפית ארוכה של ארבע ארבע את כל הדרך מרחוב השלשלת עד לכותל המערבי, בראש צעד הפרופסור קלויזנר, כשהגיעו הצועדים הראשונים סמוך לכותל קראו כל הצועדים בקול גדול "שמע ישראל הכולל כותלנו הכולל אחד". בבת אחת כולם הרימו את ידיהם, ונשבעו, "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני".

ובעוד זנב התהלוכה עדיין ברחוב השלשלת, סובבו כולם את פניהם אחורנית וחזרו על עקבותיהם.

התהלוכה עברה בשקט אך זה היה השקט שלפני הסערה, כי התהלוכה הזו שפכה שמן למדורה.

למחרת ביום שישי יצאה הפגנה של המוני ערבים נושאי מוטות ברזל ממסגד עומר שבהר הבית לעבר הכולל המערבי, וקרעו ושרפו את כל סידורי התפילה וספרי תהילים שמצאו שם, ופצעו עד זוב דם את השמש הישיש היהודי היחידי שנמצא שם באותה שעה, ורק בקושי ומתוך שכרון חושיהם של המתנפלים בתאות הרצח, הצליח להמלט על נפשו.

מספר עד ראייה ר' אברהם אייזן, שעמד על גג חצר ראנד וצפה במתרחש על הר הבית שלמרגלותיו, הוא שמע את נאום ההסתה של המופתי, שלאחריו פרץ הפוגרום הגדול על שכונות ירושלים, צהרי יום שישי המון ערבי משולהב יוצא מהר הבית לערוך שפטים ביהודים.

בשכונת מאה שערים ובבית ישראל שוררת בהלה רבה, אנשים מסתגרים בבתיהם, אוספים אבנים גדולות מוטות ברזל להטיל על הרוצחים, בבתי הונגרים שוברים קורות של כביסה ומחלקים לתושבים כדי שיפליאו מכות בערבים כשיפלו, אחרים מכינים מים רותחים כדי לשפוך על הפורעים.

ומאז שני הפגנות אלה הציונית והערבית, פחד שר ברחובות היהודים בירושלים, ובשאר ערי הארץ, יהודי ארץ ישראל הרגישו בלבם כי משהו איום עומד להתרחש, העסקנים גם פנו לשלטונות ובקשו שוטרים להגנה, אך חוגי השלטון לעגו להם.

וביום י"ז אב ערב שבת קדש אחזה האש בכל הארץ. את אשר יגורו בא, ביום השישי י"ז מנחם אב תרפ"ט כאשר אף אחד מהעסקנים הציונים האפוסטרפסים החדשים לארץ הקודש לא היו בארץ, בהיותם חוגגים אז במדינת שוויץ את פתיחת מועצת הסוכנות היהודית, פרצו מאורעות הדמים.

כבר בבוקרו של אותו יום לא הופיעו הפלחים הערבים עם סלי הירקות למכירה בשוקי העיר, כותרות העתונות הערבית הופיעו באותו יום מר ונמהר בדרישה לנקמה ביהודים, ואחה"צ החל שפך הדם, והתבערה הקיפה את כל ארץ ישראל.

מאות ערבים מזוינים בפגיונים ובסכינים שעלו מהכפרים הסמוכים לירושלים, זרמו ברחוב יפו העולה לעיר העתיקה, ופגעו בכל יהודי שנקלע בדרכם או שהציץ מחלון ביתו, בתי החולים נתמלאו מיד בפצועים מבתי הכנסיות והישיבות, שם נפתחו דלתות ארון הקודש נשמע קול זעקה פסוקי תהילים מקוטעים בבכי ויללה, בעלי כח מבין יהודי ירושלים התחילו רצים כנגד הערבים ובעז"ה הצליחו להודפם בעודם בדרך.

גם על שכונת מאה שערים נעשה נסיון התנפלות, וגם כאן ממש בדרך נס הצליחו יהודי השכונה להודפה ברגע האחרון.

לפנות הבוקר התחילו להגיע הידיעות המחרידות הראשונות על הנעשה בא"י כולה, המשפחה היהודית היחידה בכפר מוצא נטבחה כולה על נשיה וילדיה וכמה פצועים קשה יש גם בשכונת גבעת שאול בכניסה לירושלים.

בעצם יום השבת בצהרי היום, הגיעו במכונית ערבית שני שלוחים מבוהלים מרבה של חברון רבי יעקב יוסף סלונים,

אחרי שהשלטונות ניתקו את קוי הטלפון מחברון לירושלים, וסיפרו על הטבח האיום שנעשה ביהודי העיר.

כשבעים יהודים נטבחו בחברון, מתוכם 24 בחורי ישיבת כנסת ישראל (חברון) בבית הכנסת העתיק אברהם אבינו שרפו ספרי תורה. בצפת היה כחמישים הרוגים. ובכל איזורי הארץ הרוגים ופצועים, הכאב היה גדול מנשוא.

זו התוצאה של ההתגרות של אותם פורקי עול בריונים ריקים שפוחזים למלחמה.

המעפילים

וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֶקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר לְאמֹר הֲנַנּוּ וְעָלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יי' כִּי חָטְאנוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְמָה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי יי' וְהוּא לֹא תִצְלַח: אֵל תַּעֲלוּ כִּי אֵין יי' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לְפָנַי אִיְבִיכֶם: כִּי הָעֲמֻלָּקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לְפָנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בְּחָרֵב כִּי עַל כֵּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרַי יי' וְלֹא יִהְיֶה יי' עִמָּכֶם: וַיַּעֲפִלוּ לְעֵלוֹת אֶל רֹאשׁ הַהָר וְאַרְוֹן בְּרִית יי' וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה: וַיֵּרֶד הָעֲמֻלָּקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיִּפְתּוּם עַד הַחֲרָמָה: (במדבר יד מ-מה)

התורה מספרת שלאחר חטא המרגלים שמאסו בארץ ישראל והכירו שחטאו בזה שלא רצו לעלות לארץ ישראל, ואמרו שהנה הם מוכנים לעלות, אמר להם משה שכעת לא יעלו כי אין ה' בקרבם, והם לא שתו לבם לדבר ה' והעפילו לעלות ולא הצליחו, וכפי שנתפרש סופם בתורה שהעמלקים הכו אותם.

במשא בירחי כלה אמר הרב שך זצ"ל הנה חיים אנו בתקופה של בלבול דעות נורא, אור וחושך משמשים בערבוביא, מהפכים עבירה למצוה, כאן בונים ושם מחריבים, יהודים נהרגו, ויש שמוסרים את נפשם על אידיאולוגיות זרות, ודרכים מתחדשות, ואילו בתורה יש ציווי ודין ללמוד את הדרך הנכונה.

המעשה עם המעפילים זהו לימוד לכל ההולך שלא על פי דרך התורה, והולך בחזקה, 'ויעפלו' מבלי להתחשב בדבר התורה, שהתורה מזהירה במעשה זה אל תעלו שלא יצלח, אין זה רק סיפור היסטוריה

על מה שהיה בזמן המרגלים, אלא זו היא אזהרה גלויה לנו ולדורותינו, וחייבים אנו לשמור על איסור זה המפורש וגלוי בתורה.

יש היום כאלו שמובילים אותנו בדרך שאין מי שיודע מה סופה, ועלינו ללמוד את התורה כפשוטה, יש בורא עולם הוא מלמד אותנו בתורה ועלינו לנהוג כפי שהתורה אמרה, וכאשר יהודי יודע מדוע מגיע עליו הכל, יהיה לו קל יותר, ולא יהיה נמצא במבוכה, הוא ידע מה עליו לעשות ולא יטה אחר הדרכים המתחדשות היום.

ומכאן יבין כל יהודי חרדי, שאין לילך להתיישב במקומות אחרים שאין צריך לדור שם, מקומות שאסור לילך אליהם על פי התורה כשאינן רשות לכך, והיא התגרות באומות, זה נגד התורה, ואל לנו להתפס לדעות מחודשות ההולכות עם דרכים ותורות אחרות שלא שמענו, עד כדי שמסיתים ומטיפים ללכת בדוקא למקומות שהם בגדר ויעפלו לעלות ההרה.

כוונת הרב שך היתה אז על הקמת הישוב עמנואל שבשומרון שיצא חוצץ נגד זה, ואמר שהקמת ישוב זה מעבר לקו הירוק, הוא התגרות באומות.

(וגם כשהועלתה ההצעה להקים את קרית ספר, הורה להרב אברהם רביץ ז"ל לתהות אצל ראה"מ יצחק רבין האם ישנו צד שבהסכם שלום עתידי יפנו את אוור קרית ספר, והאם אוור זה עלול להביא להתכתשות בין ישראל לעולם. רבין השיב בנחרצות שאוור זה אינו עומד לשום מו"מ עם הפלשתינאים. אז נאות הרב שך זצ"ל להעניק את ברכת הדרך להקמתה של קרית ספר. לא היה בזה שום עניין לאומני, אלא אך ורק לפתור לאלפי יהודים את מצוקת הדיור.)

למה תתראו

בפרשתינו כותב הכלי יקר (פרק ב פסוק ג) על הפסוק "רַב לָכֶם סֵב אֶת הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צְפֹנָה:" רבים אומרים כי פסוק זה נוקב ויורד עד תהום, ויש בו רמז לשעה ולדורות.

וענין סיבוב זה שילכו סחור לכרם ה' צבאות, לא יקרבו, כי ימים רבים לישראל שהיו נדים ונעים סביבו, ולא יותן לישראל כח עליהם עד מדרך כף רגל, עד שיבוא מי שנאמר בו, "וְעָמְדוּ רַגְלֵי בְיָוֶם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים" (זכריה יד ד) וכל זמן שישראל הולכים סחור סחור,

נאמר להם "פְּנּוּ לְכֶם צְפֹנָה": ודרשו בזה, אם הגיע שעתו של עשו הצפינו עצמכם (דברים רבה א יט).

וענין הצפנה זו, נראה לי שאם ימצא האיש הישראלי בגלות החל הזה, איזו הצלחה זעיר שם, אז יטמינו ויצפינו הכל בפני עשו, כי אין לך אומה שמתקנאת בישראל כמו עשו, כי לדעתם הכל גזולה בידם מהם, מן ברכת יעקב אבינו שלקח ברכותיו של עשו במרמה, וכן יעקב צוה לבניו, "לְמָה תִּתְּרָאוּ" (בראשית מב א) פירש רש"י: בפני בני ישמעאל ועשו כאילו אתם שבעים, כי שניהם סוברים שיצחק גזל הצלחת ישמעאל, ויעקב גזל הצלחת עשו על ידי השתדלות, על כן צוה דוקא על עשו, "פְּנּוּ לְכֶם צְפֹנָה" שלא יתקנא בכם.

וזה היפך ממה שישראל עושין בדורות הללו, בארצות אויביהם, כי מי שיש לו מנה הוא מראה את עצמו במלבושי כבוד ובתים ספונים וחשובים כאילו היו לו כמה אלפים, ומגרים האומות בעצמם, ועוברים על מה שנאמר "פְּנּוּ לְכֶם צְפֹנָה":.

ומנהג זה, הוא ברבת בני עמינו, והוא המסבב את כל התלאה אשר מצאתנו. והמשכילים יבינו ליקח מוסר:

התורה מספרת על יצחק אבינו "וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יי' וַיֵּט שָׁם אֱהִלּוּ וַיִּכְרוּ שָׁם עֵבְדֵי יִצְחָק בְּאֶרֶץ:" (בראשית כו כה)

כתב המשך חכמה מה היה הענין של יצחק לבנות מזבח?

הנה ענין בנין המזבח היה לפרסם הנבואה או הנס, אשר על זה בנה המזבח. וכן קראו שם המזבח "ה' נסי" (שמות יז, טו)

והנה במחזה הראשון אשר הנבואה היתה שיירש הוא וזרעו "כל הארצות האל" כמ"ש "וְהִרְבִּיתִי אֶת זֶרְעִי כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעִי אֶת כָּל הָאָרֶץ הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעִי כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:" (פסוק ד) יצחק לא פרסם את הנבואה והבשורה הזאת על ידי בניית מזבח, מדוע?

כותב המשך חכמה: כי היה מפחד מפני יושב הארץ, פן תחרה קנאתם בו, ויצחק לא נלחם מימיו.

ועוד, כי היה נגד דרכי המוסר אשר אנשי הארץ, שלמים הם אתו, יביט לנחול ארצם. לכן לא פרסם המראה הזה ולא בנה מזבח. לא כן במראה השניה אשר לא הזכיר לו הארץ, רק שאמר "אל תירא... וברכתך", בנה מזבח ופרסם המראה. לכן אמרו: "הנה ראינו כי היה ה' עמך" (פסוק כח) – זה על התגלות כבוד ה' אליו, והבן.

להתגרות בגויים כדי למסור את נפשו על קדושי ה'

אומרת הגמרא (ברכות סא:): תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו: עקיבא, אין אתה מתירא מפני המלכות?

אמר לו רבי עקיבא: אמשול לך משל, למה הדבר דומה – לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדודר אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה כי הוא חייך וארך ימיך – כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה – על אחת כמה וכמה.

אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים.

מספרת הגמרא: בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? האם עד כאן חייב אדם בקבלת עול מלכות שמים, ואסור לו להניחה אפילו מחמת יסורים קשים כל כך?!

אמר להם רבי עקיבא: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה "בכל נפשך" – אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?

היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד.

כתב השל"ה (עשרה הילולים דף תיח) (הביאו ענף יוסף על העין יעקב ברכות דף סב ע"א ד"ה אמרתי) הראה לנו רבי עקיבא במליצת לשונו דין אחד מעניין מסירות נפש, שלא יחשוב אדם: מאחר שמצוות קידוש ה' היא מצוה רבה, אהדר אחר מצוה זו, כדרך שמהדרין אחר כל המצוות, ואביא את עצמי לידי כך. למשל, כשרואה ע"ז ירוק עליו, וכיוצא בזה בזיון, כדי שיתפסוהו וישרפוהו, או אם יכול להימלט, יאמר לא אמלט, כדי לקדש ה' – העושה כן מתחייב בנפשו.

רק המצוה היא אם בעל כרחו בא עליו דבר זה, אז יקדש את ה' יהרג ואל יעבור. וזה שדייק רבי עקיבא "מתי יבא לידי" כלומר לא שאני אביא עצמי לדבר זה, רק יבוא לידי.

ובזה מתורץ אומר השל"ה הק' למה לא הוזכר בתורה בהדיא קידוש השם שעשה אברהם אבינו באור כשדים, ששבר את פסליו של תרח ונמסר על ידי תרח אביו לנמרוד שזרק אותו לכבשן האש? כמו שנזכר קידוש השם של חנניה מישאל ועזריה, ודניאל?

אלא השי"ת לא כתב של אברהם, כדי שלא ילמדו הדורות ממנו, כי הוא היה מביא את עצמו לידי כך, דהיינו ששיבר עבודת כוכבים של תרח, וזהו אסור לדורות לעשות כן, אבל דניאל חנניה מישאל ועזריה, שהדבר בא להם והוצרכו לקדש השם, נכתב להדיא, כדי שילמדו מהם הדורות וכן יעשו.

ואם תאמר מאחר שמעשה אברהם אסור איך עשה אברהם אבינו חס ושלום איסור? ויש לומר הוראת שעה שאני, שהוצרך לעשות כן כדי להודיע ולפרסם האמונה האמיתית בעולם, שבאותו הזמן עדיין לא היתה נודעת ומפורסמת. עכ"ל. (עיין לחיד"א בספרו פני דוד פרשת פנחס שהאריך בזה)

מעלת לימוד התורה ביחס לשאר המצוות

אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א): על המשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם" כל מצוותיה של תורה, אינן שוות לדבר אחד של תורה". ובאר הגר"א דהיינו למילה אחת של תורה. דהיינו שכל המצוות ביחד לא שוות ללימוד התורה.

וכך כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג). אין לך מצוה בכל המצוות כולן, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כולן.

מעלת לימוד התורה בשבת

כתב המקובל החסיד הרב רחמים שרים זצ"ל תלמידו של גאון המקובלים בירושלים הרב שאול חיים דוויק הכהן זיע"א בספרו שערי דרך החיים (ח"ג סימן קצה) וז"ל ושמענו מפי הרב יוסף חיים (הבן איש חי) שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת עכ"ד.

וכתב בספר שיבת ציון (ח"ב רלג, להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א): א"ל מו"א המקובל רבי סלמן מוצפי זצ"ל שצריך לומר י"ז אלף רבוא כי כך שמע מפי חכמי הקבלה שבירושלים (וזאת עפ"י הכתוב בספר עץ חיים למהרח"ו ובתקוני הזהר ועוד)

ואם כן 17 אלף ריבוא הוא מאה שבעים מליון. לפי זה לימוד תורה של שעה אחת בשבת, שווה כמאה שבעים מליון שעות של חול".

ומה שכתב הבן איש חי (שנה ב בהקדמה לפרשת שמות) ששעה אחת בשבת שווה כאלף שעות בחול, אמר לו אביו זצ"ל שהוא לאו דוקא ובדרך הפלגה כתב כן, (כמו שאומרים 'חמץ אפילו באלף לא בטל', ובאמת שגם ביותר מאלף, אינו בטל).

חוברת זו שהנך אוחז בידך, נקראת בשקיקה על ידי כל שכבות הציבור, ורבים מוסרים מהם דרשות לציבור. ויש ביקוש להגדיל את התפוצה, כי אין הקומץ משיביע את הארי.

בסכום של 100 ₪ ניתן להדפיס כ-40 חוברות והנך שותף בזיכוי הרבים. של מאות שעות של לימוד תורה בשבת קודש, והכל יהיה נזקף לזכותך.

להקדשת חוברות

עם הנצחה לעילוי נשמת או לברכה

במחיר עלות ניתן להתקשר 054-8428679